

بومگردی عامل مؤثر در جذابیت گردشگری روستایی؛ بررسی موردی روستاهای استان سمنان و گیلان

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۳/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۲۴

کد مقاله: ۷۹۳۹۴

احمد میرزا کوچک خوشنویس^۱، تارا دودانگه قره آقاجی^{۲*}

چکیده

گردشگری عاملی مهم در کیفیت زیستی و ارتقای سطح زندگی ساکنین مناطق روستایی بوده و بازتاب مطلوبی را در این مناطق دارد. توسعه گردشگری با توجه به ابعاد مختلفی که دارد (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و...) می‌تواند به‌عنوان عاملی مهم در توسعه روستاها موردتوجه باشد. شناخت ابعاد گردشگری و بررسی آن‌ها می‌تواند در رضایت ساکنان و گردشگران در یک ناحیه مؤثر باشد و سبب افزایش جذابیت گردشگری در این نواحی شود. هدف از این پژوهش تعیین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر گردشگری روستایی و بررسی هریک در روستاهای مورد پژوهش در استان‌های مورد نظر می‌باشد. وجود جاذبه‌های بومگردی و امکانات رفاهی در یک مقصد گردشگری می‌تواند در افزایش جذب گردشگران به آن ناحیه مؤثر باشد. روش پژوهش در اینجا به شیوه پیمایشی و توصیفی تحلیلی می‌باشد. در این مقاله ابتدا شاخصه‌های مؤثر در گردشگری تبیین شده و سپس به بررسی این شاخصه‌ها در ۲ استان کشور با بیشترین و کمترین میزان گردشگر پرداخته شده است. یافته‌های به‌دست‌آمده با توجه به آمارهای بررسی شده نشان می‌دهد که افزایش یا کاهش میزان گردشگران مقاصد گردشگری با افزایش یا کاهش جاذبه‌های گردشگری در کنار خدمات رفاهی ارتباط مستقیم دارد.

واژگان کلیدی: بومگردی، گردشگری، روستای هدف گردشگری، جاذبه‌های بومگردی

۱- عضو هیئت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی

۲- دانشجوی مقطع دکتری معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی (نویسنده مسئول) (Tara.dodangeh@yahoo.com)

۱- مقدمه

امروزه صنعت گردشگری در دنیا، یکی از منابع مهم درآمد است و به‌عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی جهان، حائز جایگاه ویژه‌ای است. از این رو، بسیاری از کشورها در رقابتی نزدیک و فشرده، در پی افزایش بیش‌ازپیش منافع و عواید خود از این فعالیت بین‌المللی هستند. گردشگری در چهارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می‌کند که یکی از این الگوها، گردشگری روستایی است (لطفی نیا و آمار، ۱۳۹۷). گردشگری یکی از عوامل مؤثر در سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد که توسعه آن نقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد روستایی داشته و می‌تواند اثرات و پیامدهای اقتصادی مختلفی را به همراه داشته باشد (لطفی نیا و آمار، ۱۳۹۷). از آنجایی که تعیین روستاهای هدف گردشگری به‌منظور برنامه‌ریزی‌های آتی و صرف هزینه‌های زیاد به‌منظور ساماندهی آن‌ها برای جذب گردشگر می‌باشد، لزوم توجه و دقت بیشتر در انتخاب آن‌ها و تعیین شاخص‌های بیشتر و مؤثرتر بسیار قابل توجه می‌باشد. از این رو مسئله اصلی این پژوهش را در برگرفته است (شادی و دیگران، ۱۳۹۵). وجود عوامل مهمی نظیر جاذبه‌های گردشگری اعم از تاریخی، فرهنگی و طبیعی، تأسیسات و امکانات روبنایی و زیربنایی از قبیل شبکه حمل‌ونقل، اقامتگاه‌ها و مراکز پذیرایی ضروری است و بدون وجود این امکانات رفاهی حتی با داشتن بهترین جاذبه‌های طبیعی و تاریخی جهان، نمی‌توان انتظار رشد این صنعت را داشت (رحیمی، ۱۳۹۶). از آنجاکه همه روستاهای کشور دارای قابلیت توسعه در زمینه گردشگری را ندارند و یا این قابلیت بسیار ضعیف است، معاونت سرمایه‌گذاری سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی اقدام به انتخاب روستاهایی که دارای قابلیت بالاتری در زمینه گردشگری نسبت به سایر روستاها هستند نموده است، این روستاها در سطح کشور به روستاهای هدف گردشگری معروفند (رحیمی و رنجبر دستانی، ۱۳۹۱). یکی از راهبردهایی که در دهه‌های اخیر، در اغلب کشورهای جهان مورد توجه بوده و نتایج مثبتی داشته است، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی و استفاده از جاذبه‌های متعدد طبیعی و فرهنگی روستا به‌عنوان منبع درآمدی و در عین حال کمک به حفاظت از سرمایه‌ها و جاذبه‌های منحصر به فرد طبیعی و فرهنگی روستا است (شکوری و بهرامی، ۱۳۹۳). در این پژوهش با تعیین معیارهای اصلی و اثر گذار بر گردشگری، روستاهای هدف گردشگری در استان‌های گیلان و سمنان که به ترتیب بیشترین و کمترین میزان سفرهای داخلی به آن‌ها انجام گرفته، با توجه به این معیارها مورد بررسی واقع شده‌اند.

۲- سوالات پژوهش

- این پژوهش به دنبال پاسخدهی به ۳ سوال اساسی می‌باشد:
- چه عواملی سبب توسعه گردشگری و جذب گردشگران به یک مقصد گردشگری می‌گردد؟
- جاذبه‌های بومی در مقصد گردشگری می‌تواند بر افزایش تعداد گردشگران به آن نقطه مؤثر باشد؟
- میزان تسهیلات خدماتی-رفاهی روستاهای هدف گردشگری چه رابطه‌ای با تعداد گردشگران به آن روستا دارد؟

۳- روش شناسی پژوهش

روش تحقیق در اینجا پیمایشی و توصیفی تحلیلی می‌باشد. جمع آوری نظریه‌های پژوهش توصیفی و در تحلیل بین متغیرهای آن به صورت تحلیلی انجام گرفته است. در مرحله توصیفی شناخت روستاهای استان سمنان و گیلان و مشخصات آن‌ها با بررسی شاخصه‌های گردشگری صورت گرفته است. روش جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای، میدانی، نقشه‌ها و تصاویر است. طبق اعلام مرکز توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری تعداد ۴۶۴ روستا به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری معرفی شده‌اند که از میان این روستاها تعداد ۱۲۰ روستا توسط کارگروه عملیاتی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری مصوب شده‌اند (شادی و دیگران، ۱۳۹۵). جامعه آماری این تحقیق تعداد ۱۲۰ روستای هدف گردشگری است که به دلیل بررسی بومگردی در استان‌های سمنان و گیلان، حجم نمونه تحقیق ۹ عدد مشخص شده است. به‌منظور تجزیه تحلیل اطلاعات، معیارهای تاثیر گذار در گردشگری از منابع پژوهش استخراج شد و این روستاها با توجه به این معیارها مورد بررسی قرار گرفتند.

۴- پیشینه پژوهش

در جدول ۱ به بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در رابطه با موضوع مورد نظر و در ادامه به تحلیل آن‌ها پرداخته شده است.

جدول ۱- پیشینه پژوهش

شناسه	مقاله	اهداف	فرضیه و روش تحقیق	نتایج
۱ ابراهیم زاده، عیسی؛ دارایی، مرضیه؛ دارایی؛ ابوالفضل	تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری شهر سمنان از منظر گردشگران با استفاده از آزمون پیرسون	شناخت امکانات گردشگری و ویژگی گردشگران و میزان رضایتمندی آن‌ها از امکانات سمنان، ارائه پیشنهادات	توصیفی تحلیلی با هدف کاربردی، اجرای طرح جامع گردشگری میتواند امکان جذب گردشگر بیشتر را فراهم آورد.	مکان‌های گردشگری شهر سمنان با وجود پتانسیل‌ها در فاقد امکانات و تسهیلات لازم برای جذب گردشگران است و در این زمینه پیشنهاداتی ارائه شده است
۲ شادی، محمد علی؛ مهدوی، حاجیلویی، مسعود؛ عزتی، عزت الله	تدوین شاخص‌های روستاهای هدف گردشگری ایران و ارزیابی آن‌ها (مطالعه موردی روستاهای نمونه استان سمنان)	تدوین و ارزش گذاری شاخص‌های مؤثر در انتخاب روستاهای هدف گردشگری، بهره گیری از شاخص‌ها در تعیین یا تایید چند روستای نمونه.	کتابخانه‌ای، میدانی شاخص‌های مشخصی وجود دارند که در تعیین و اولویت بندی روستاهای هدف گردشگری ایران موثرند. روستاهای هدف گردشگری ایران بر اساس ارزیابی شاخص‌ها در توسعه یافتگی آن‌ها مؤثر است.	شاخص‌هایی در اولویت بندی روستاهای هدف گردشگری موثرند، رتبه بندی روستاهای هدف گردشگری ایران بر اساس ارزیابی شاخص‌ها در توسعه یافتگی آن‌ها مؤثر است.
۳ سیدعلی پور، سیدخلیل؛ اقبالی، ناصر	نقش جاذبه‌های اکوتوریستی، فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری استان سمنان	بررسی نقش جاذبه‌های اکوتوریستی، فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری استان سمنان	توصیفی، استنباطی و تحلیلی جاذبه‌های اکوتوریستی، تاریخی و فرهنگی، مذهبی در جذب گردشگران به استان سمنان موثرند.	جاذبه‌های اکوتوریستی، تاریخی و فرهنگی و مذهبی به ترتیب مهمترین عوامل جذب گردشگر محسوب می شوند
۴ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ رمضان نژاد، یاسر؛ پورطاهری، مهدی	سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی استان گیلان	سنجش رضایتمندی گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی استان گیلان و مقایسه میانگین رضایتمندی گردشگران	توصیفی تحلیلی گردشگران نقش موثری در سنجش کارایی یا کمبود خدمات موجود دارند.	بین کیفیت خدمات، امکانات، محیط فیزیکی و کیفیت دسترسی و میزان رضایتمندی گردشگران از مقصد ارتباط وجود دارد.
۵ بابایی همتی، روشن؛ مولائی هاشجین، نصراله	راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کوهپایه ای گیلان	شناخت روستاهای کوهپایه ای گیلان از لحاظ جاذبه‌های گردشگری و نحوه به فعل رساندن توانهای بالقوه گردشگری و امکان سنجی	توصیفی تحلیلی، با هدف کاربردی شناسایی مهمترین اولویت های صنعت گردشگری در بخش کوهپایه ای گیلان و ظرفیتهای روستاها میتواند سبب توسعه گردشگری به عنوان مؤلفه پایداری توسعه در جوامع روستایی بیانجامد	راهبرد توسعه گردشگری روستایی باعث، درک درست از ظرفیت روستا، بهبود فرایندها، رشد کمی و کیفی جوامع محلی در جهت کارآفرینی و شناخت مزیت‌های نواحی روستایی می شود
۶ تولایی، سیمین؛ ویسی، رضا؛ محمدی، مریم؛ عاشوری، فاطمه	اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری شرق استان گیلان جهت برنامه ریزی توسعه گردشگری	شناسایی و اولویت بندی کانون های گردشگری بر اساس معیارهای مختلف، تبیین عناصر ساختاری هر کانون با توجه به وزن و سطح عملکرد	توصیفی تحلیلی، مشاهدات میدانی اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری از رویکردهای ضروری در فرآیند نیل به توسعه پایدار است	رتبه بندی مناطق نمونه گردشگری جهت برنامه ریزی و توسعه گردشگری

نتایج	فرضیه و روش تحقیق	اهداف	مقاله	شناسه	
با رفع نقاط ضعف روستاها و تقویت پتانسیل‌های روستاها، تعداد گردشگران افزایش می‌یابد	روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی تعیین ارزشهای گردشگری روستاها میتواند منجر به توسعه فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد درآمد و توسعه همه جانبه و پایدار در آن‌ها شود	شناخت روستاهای دارای پتانسیل و سطح بندی این روستاها	اولویت بندی و سطح بندی روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر)	ایمانی، بهرام؛ ارشدی، علی	۷
ارتقای کیفیت روستاها از لحاظ ایجاد جنبه‌های سرگرمی بر گردشگری مؤثر است	شناخت ویژگی‌هایی که سبب بازدید گردشگران از روستا می‌شود میتواند به بازگشت گردشگران و توسعه اقتصادی روستا بیانجامد	شناخت ویژگی‌های گردشگران بازدید کننده از روستا در جهت درک عناصری که سبب انگیزش بیشتر جذب شدن گردشگر به روستای مقصد می‌گردد	Promoting Economic Development with Tourism in Rural Communities: Destination Image and Motivation to Return or Recommend	Akin, Heather; R Shaw, Bret; T. Spartz, James	۸
وجود جاذبه‌های بوم‌گردی، تاریخی و فرهنگی سبب جذب گردشگران به یک محل می‌شوند. مکان‌هایی با جاذبه‌های گردشگری ولی فاقد امکانات، با کمبود گردشگر مواجه می‌شوند. کیفیت خدمات و امکانات رفاهی و رفع نقاط ضعف و تقویت پتانسیل‌های گردشگری در کنار جاذبه‌های بومگردی موجود در محل باعث افزایش تعداد گردشگران می‌گردد	شناخت دلایلی که سبب جذب گردشگران به یک منطقه شده است و همچنین بررسی ویژگی‌های آن می‌تواند موجب توسعه گردشگری را فراهم آورد	شناخت و بررسی جاذبه‌های گردشگری و میزان رضایتمندی گردشگران از نواحی گردشگری با توجه به ویژگی‌های آن‌ها	نتیجه گیری		

۵- مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

۵-۱- گردشگری

گردشگری در مفهوم پایداری، معنای ویژه ای دارد. زایش این مفهوم در مطالعات گردشگری، حاصل تلاش برای دستیابی به پایداری در تمامی زمینه‌های توسعه است (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۵). گردشگری به‌عنوان یک فعالیت بالقوه ای که می‌تواند زمینه‌های اصلی بهبود سطح کیفیت زندگی ساکنان محلی را فراهم آورد مورد توجه است (محمدی و دیگران، ۱۳۹۶). امروزه گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است و بسیاری از برنامه ریزان از آن به‌عنوان رکن اصلی توسعه یاد می‌کنند (شادی و دیگران، ۱۳۹۵). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری است که شامل کلیه فعالیت‌های گردشگری در محیط روستایی با توجه به فرهنگ و بافت سنتی روستایی، هنر و صنایع روستایی، آداب و رسوم سنتی که دربرگیرنده گردشگری کشاورزی، گردشگری سبز، گردشگری مزرعه‌ای و گردشگری غذایی و شکار است (رحیمی و رنجبر دستانی، ۱۳۹۱). این نوع از گردشگری با انگیزه‌های متفاوتی از قبیل بی نظیر بودن مختصات اکولوژیکی، دستیابی به فرصت‌های ماجراجویی ویژه، دیدن جذابیت‌های فرهنگی یا کیفیت فضا و محیط روستایی انجام می‌شود (عطارزاده و محمودی زرنندی، ۱۳۹۶). گردشگری روستایی

از طریق نفوذ و تاثیر بر کلیه جوانب زندگی روستایی، آن‌ها را چه از نظر اقتصادی و چه از نظر فرهنگی-اجتماعی به رشد می‌رساند (بورقانی فراهانی و دیگران، ۱۳۹۲). گردشگری روستایی ابعاد و الگوهایی دارد که الزامات برنامه ریزی برای توسعه گردشگری روستایی بایستی با توجه به آن‌ها تدوین شود (پورروحانی و سایر، ۱۳۹۵).

۵-۱-۱- روستای هدف گردشگری

روستای هدف گردشگری به محدوده ای جغرافیایی گفته می‌شود که در آن یک یا مجموعه ای از جاذبه های تاریخی، طبیعی و فرهنگی وجود دارد که انگیزه ای برای سفر و اقامت گردشگران خواهند بود (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۵). سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور مدتی است در راستای تعیین این روستاها اقدام به بررسی روستاهای کشور پرداخته و بر اساس تعریف زیر، روستاهای هدف کشور را معرفی می‌نماید: روستای نمونه گردشگری به محدوده ای جغرافیایی اطلاق می‌شود که در این محدوده یک یا چند و یا مجموعه ای از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی وجود دارد که وجود آن‌ها انگیزه ای برای سفر و اقامت گردشگران خواهد بود. آن چنانکه از تعریف فوق بر می‌آید، تنها شاخص متمایز کننده روستاهای هدف گردشگری از روستاهای دیگر کشور وجود جاذبه‌های گردشگری در انواع مختلف می‌باشد (شادی و دیگران، ۱۳۹۵).

۵-۲- بومگردی

جامعه بین‌المللی اکوتوریسم TIES تعریف فراگیری برای اکوتوریسم (بوم گردی) ارائه داده است: «اکوتوریسم (بوم گردی) سفری مسئولانه به مناطق طبیعی است که در آن محیط زیست، حفظ و بر رفاه مردم محلی تأکید شود». با رشد صنعت گردشگری آمار تقاضا برای طبیعت گردی خصوصاً اکوتوریسم (بوم گردی) و شاخه ای مرتبط با آن نظیر توریسم روستایی، اکوتوریسم و ... افزایش یافته است (عطارزاده و محمودی زرنندی، ۱۳۹۶). در بومگردی انگیزه اصلی مسافرت به طبیعت، مشاهده ی جذابیت های طبیعی یک منطقه؛ شامل ویژگی های فیزیکی و فرهنگ بومی است و بوم گرد (اکوتوریست) پس از مشاهده ی جذابیت ها، بدون اینکه خلی در آن‌ها ایجاد کند و به تخریب آن‌ها پردازد، محل را ترک می‌کند و به دیگر علاقه مندان اجازه می‌دهد که از آن جذابیت ها استفاده کنند. در واقع در بوم گردی استمرار منافع بلند مدت مطرح است که در این رابطه افزایش مشارکت افراد محلی (جامعه میزبان)، حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و همبستگی اجتماعی و احترام به فرهنگ بومی، سازگاری برنامه های گردشگری پایدار با دیگر برنامه‌ریزی‌های محلی، منطقه ای و ملی نیز از جمله دیگر ویژگی ها و اهداف این نوع از گردشگری توصیه شده است (میرزاده کوهشاهی و دهقانی، ۱۳۹۵).

۵-۲-۱- تاثیر جاذبه‌های بومگردی بر جذب گردشگر

حال که روند شهری شدن به تدریج در حال افول است و الگوی شهرگرایی دیده می‌شود و از سویی ارزش و اهمیت زندگی روستایی و بومی بیش‌ازپیش نمایان شده است، می‌باید بسترسازی خدمتی فضاها روستایی به گونه ای طراحی شود تا حضور گردشگران، زمینه را برای توسعه اقتصادی و اجتماعی آن‌ها فراهم کند (عنابستانی و دیگران، ۱۳۹۷). بوم گردی به‌عنوان شاخه ای از صنعت گردشگری نقش مهمی در جذب گردشگران دارد (میرزاده کوهشاهی و دهقانی، ۱۳۹۵). منابع جهانگردی شامل منابع طبیعی، منابع فرهنگی و منابع انسان ساخت می‌باشند که خود به نحوی اشکال مختلف جهانگردی را ایجاد می‌نمایند. سرمایه ملی توریسم هر کشوری همانا جاذبه‌های توریستی آن کشور است، یعنی جاذبه‌های فرهنگی (محل ها و نواحی جالب باستان شناسی، آثار و ابنیه تاریخی، موزه ها، مظاهر فرهنگ جدید، موسسات سیاسی و فرهنگی، مکان‌های دینی و ...) سنت ها (جشنواره های ملی، هنر و صنایع دستی، موسیقی، فرهنگ عامه، آداب و رسوم بومی و ...) مناظر زیبا (دورنماهای چشم گیر و نواحی زیبای طبیعی، پارک های ملی، حیات وحش، حیوانات و پرندگان، سواحل دریا، مراکز کوهستانی و ...) پذیرایی و تفریحات (مشارکت در ورزش و تماشای پارک های سرگرمی و تفریح، باغ وحش و آبی دانه‌ها، سینما و تئاتر، زندگی شبانه، طبخ و وسایل اقامت و ...) سایر جاذبه ها، آب و هوا، مراکز درمانی چون چشمه های آب معدنی، جاذبه‌های خرید و اختصاصی و ارزانی و ... (ملک حسینی، ۱۳۹۶).

۵-۳- نقش توسعه زیرساختی در جذب گردشگر

هدف از توسعه، گسترش امکانات و بهبود شرایط و کیفیت زندگی انسان‌هاست، این امر نه تنها درباره نسل کنونی بلکه برای نسل‌های آینده نیز میبایست مد نظر قرار گیرد (هاشمی، ۱۳۸۹). اجرای طرحهای توسعه گردشگری، در مراحل مختلف همچون انتخاب و تعیین محل، ایجاد امکانات و تأسیسات زیربنایی در رابطه با محیط است و به‌عنوان رکن اصلی جریان گردشگری در تبلور

فضایی برای جذب گردشگر نقش مهمی ایفا می‌کند. محیط بسیاری از جاذبه‌ها را شکل می‌دهد و پیشبرد توسعه جریان گردشگری به کیفیت محیط مورد بازدید بستگی دارد. توجه به ابعاد محیطی در توسعه گردشگری روستایی به‌منظور توسعه جوامع محلی و روستایی نیازمند شناخت و معرفی توان‌ها و پتانسیل‌ها، سپس شناسایی مشکلات و نارسائیهای ساختاری - کارکردی در محیط‌های ناشناخته و کمتر توسعه یافته است (مجیدی ده شیخ و سایر، ۱۳۹۶).

۶- بحث

با توجه به اهداف پژوهش در جهت یافتن عواملی که سبب توسعه و جذب گردشگران به مقاصد گردشگری می‌شود و همچنین تاثیر جاذبه‌های بومی و خدمات رفاهی این مقاصد بر تعداد گردشگران، تعداد گردشگران استان‌های کشور بررسی شد و از این بین ۲ استان با بیشترین و کمترین میزان گردشگر انتخاب شد. سپس جاذبه‌های بومگردی در این ۲ استان بررسی و نتایج به صورت نمودار ستونی نمایش داده شد. در ادامه به بررسی روستاهای هدف گردشگری و خدمات و تسهیلات رفاهی در آن‌ها پرداخته شده است تا تاثیر این عوامل بر میزان گردشگران یافته شود.

۶-۱- شاخصه‌های پیشنهادی

در جهت یافتن دلایل تعداد گردشگران در یک مقصد گردشگری و عواملی که سبب جذب گردشگران به این نواحی می‌گردد و همچنین بررسی این عوامل در نواحی مورد نظر با توجه به هدف تحقیق، با مطالعه و بررسی منابع کتابخانه‌ای اعم از مقالات پژوهشی انجام شده در این زمینه، آمار، نقشه‌ها و تصاویر مرتبط با موضوع پژوهش معیارهای مؤثر در گردشگری به مقاصد هدف گردشگری استخراج شد و در نمودار ۱ این معیارها مشاهده می‌شود.

نمودار ۱- شاخصه‌های پیشنهادی مؤثر در جذب گردشگر (نگارندگان)

۶-۲- معرفی استان‌های مورد مطالعه

۶-۲-۱- نمونه‌های مورد بررسی

پس از بررسی میزان گردشگران به استان‌های کشور در سال‌های ۹۳، ۹۵ و ۹۶، با توجه به جدول ۴ (تعداد کل سفرهای انجام شده به تفکیک مقصد)، استان‌هایی با بیشترین و کمترین میزان سفر صورت گرفته به آن‌ها انتخاب شدند. استان‌های گیلان و سمنان به ترتیب با میزان ۱۱۳۶۷۶۵۵ و ۲۹۴۱۶۸ سفر در سال ۱۳۹۶ بیشترین و کمترین میزان سفر را داشته‌اند. در ادامه به بررسی ویژگی‌های این استان‌ها پرداخته شده است.

جدول ۲- تعداد کل سفرهای انجام شده به تفکیک مقصد (ماخذ مرکز آمار ایران)

استان	۱۳۹۳		۱۳۹۵	۱۳۹۶
	بهار	تابستان	بهار	بهار
سمنان	۲۹۴۸۰۸	۳۰۰۱۹۰	۳۲۴۹۵۲	۲۹۴۱۶۸
گیلان	۸۸۹۳۱۳۱	۸۶۷۶۱۰۳	۱۰۳۹۵۰۶۲	۱۱۳۶۷۶۵۵

۱،۲،۶. ویژگی‌های جغرافیایی استان سمنان

استان سمنان با داشتن ۴ شهرستان (دامغان/ف سمنان، شاهرود و گرمسار)، ۱۲ بخش، ۲۸ دهستان، ۱۶ شهر و ۸۲۹ آبادی، دارای مساحتی حدود ۹۷۴۹۱ کیلومترمربع است که بین ۵۱ درجه و ۵۱ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۱۳ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. این استان از طرف شمال به استان‌های خراسان شمالی، گلستان و مازندران، از جنوب به استان‌های یزد و اصفهان، از مشرق به استان خراسان رضوی و از مغرب به استان‌های تهران و قم محدود است (عطایی و هاشمی نسب، ۱۳۸۹).

۲،۱،۲،۶. ویژگی‌های محیطی گردشگری استان سمنان

استان سمنان با بیش از ۷۲۹ گونه جاذبه طبیعی، تاریخی- فرهنگی و انسان ساخت، یکی از استان‌های دارای پتانسیل گردشگری در کشور محسوب می‌شود. از مجموع جاذبه‌های موجود در استان، ۳۰/۸٪ در شهرستان سمنان، سرخه و مهدی شهر و بقیه در سایر شهرستان‌ها توزیع شده‌اند. سمنان، یکی از مناطقی است که دارای جاذبه‌های گردشگری فرهنگی و تاریخی فراوانی است و جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی، ظرفیت‌های مطلوبی را در اختیار دارد؛ اما طبق آمارهای ارائه شده، تاکنون از این ظرفیت‌ها استفاده‌ای شایسته‌ای نشده و عمده جاذبه‌های گردشگری سمنان، برای گردشگران داخلی و خارجی ناشناخته مانده است (ابراهیم زاده و دیگران، ۱۳۹۳). استان سمنان، به لحاظ برخورداری از تنوع اقلیمی، ذخایر طبیعی، زیست محیطی و حیات وحش و وجود نادرترین گونه‌های گیاهی، جانوری جهان و جاذبه‌های طبیعی، توانمندی‌های بالقوه‌ای برای توسعه فعالیت‌های گردشگری دارد. همچنین این استان، به لحاظ تاریخی نیز از قدمتی کهن برخوردار است. در این محدوده‌ی جغرافیایی در کنار یادمان‌ها و محوطه‌های مهم تاریخی، میراث فرهنگی ارزشمند مشتمل بر هنرهای گوناگون نمایشی، آداب و مناسک، الگوهای زیست و شیوه‌های خاص زندگی وجود دارد که در زمره‌ی مهم‌ترین جاذب‌های جهانگردی و ایران گردی محسوب می‌شود (پورا احمد، ۱۳۹۴).

۳،۱،۲،۶. ویژگی‌های جغرافیایی استان گیلان

استان گیلان در شمال ایران و در محدوده ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار واقع شده از شمال با دریای خزر و کشور جمهوری آذربایجان، از غرب با استان اردبیل، از جنوب با استان‌های قزوین و زنجان و از طرف شرق با استان مازندران هم‌جوار است (زیبایی ویشکایی و دادرسیار، ۱۳۸۹).

۴،۱،۲،۶. ویژگی‌های محیطی گردشگری استان گیلان

استان گیلان به علت قرارگیری در کنار دریای خزر و برخورداری از جنگل‌های انبوه و جاذبه‌های فرهنگی گوناگون، از قابلیت‌های بسیاری برای جلب گردشگران داخلی و خارجی برخوردار است. وجود جاذبه‌های طبیعی و تاریخی و مذهبی فراوان استان گیلان را در شمار مناطق مستعد کشور در زمینه گردشگری قرار داده است. از این رو، در راستای توسعه فعالیت‌های گردشگری و جذب سرمایه‌گذاران در این بخش ۶۱ منطقه نمونه گردشگری مشخص شده است. روستاهای استان گیلان به ویژه روستاهای کوهپایه‌ای، روستاهای مجاور باغ‌های چای و مرکبات، روستاهای مجاور آبگیرها، رودخانه‌ها، تالاب‌ها و ساحل و نیز روستاهای واقع در ارتفاعات، دارای توان محیطی بالایی برای گسترش توریسم روستایی و تنوع بخشیدن به فعالیت‌های کشاورزی هستند (زیبایی ویشکایی و دادرسیار، ۱۳۸۹).

۵،۱،۲،۶. روستاهای هدف گردشگری

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ۳ روستای قلعه نو خرقان، قلعه بالا و فرومد در منطقه شهرستان شاهرود و شهرستان میامی و روستای چاشم در منطقه شهرستان شه‌میرزاد را در استان سمنان و ۲ روستای امامزاده هاشم و حاجی بکنده در

رشت، روستای داماش در رودبار، روستای امامزاده ابراهیم در شفت و حسنک سرا در رودسر را در استان گیلان به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت در این دو استان معرفی نموده است.

۳-۶- بررسی شاخصه‌های پیشنهادی در استان‌های مورد نظر

پس از بررسی ویژگی‌ها و آمارهای موجود از استان‌های سمنان و گیلان، شاخصه‌های پیشنهادی اعم از جاذبه‌های بومگردی، جغرافیای طبیعی و تسهیلات خدماتی رفاهی و آمارهای مربوط به آن‌ها بررسی شد. شاخصه‌های مربوط به جغرافیای طبیعی در بخش قبلی قرار گرفته است. جاذبه‌های بومگردی شامل آثار فرهنگ‌ی-تاریخی که میراث طبیعی، میراث ناملموس و آثار غیر منقول را شامل می‌شوند، موزه‌ها و اماکن تاریخی تحت پوشش و غیر وابسته به سازمان میراث فرهنگی، تعداد اماکن اقامتی و اقامتگاه‌های بومگردی هستند که این جاذبه‌ها با توجه به آمار به صورت کلی در استان‌های سمنان و گیلان در غالب جدول و نمودار بررسی شده است. در ادامه به ارائه آمار تسهیلات خدماتی-رفاهی همچون ارتباطات و حمل‌ونقل، نوع راه، خدمات بهداشتی-درمانی و ... در روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت در استان‌های سمنان و گیلان به صورت جدول و نمودار پرداخته شده است.

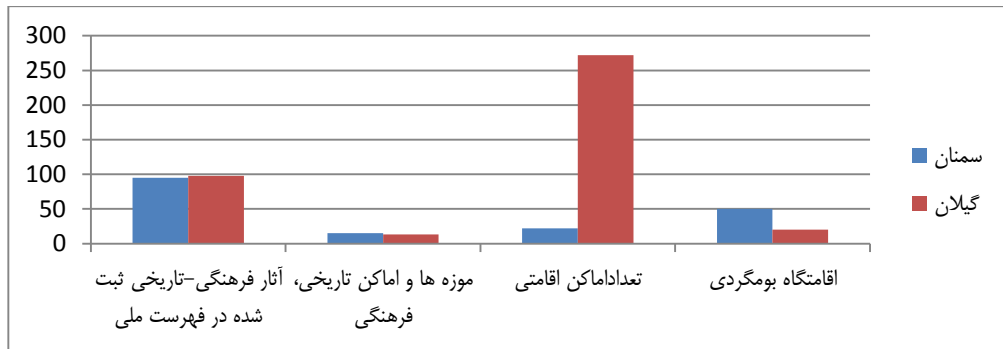
۱-۳-۶- بررسی جاذبه‌های بومگردی در استان‌های سمنان و گیلان

در جدول ۳ تعداد هر یک از جاذبه‌های بومگردی در استان‌های سمنان و گیلان مشاهده می‌شود.

جدول ۳- بررسی تعداد جاذبه‌های بومگردی در استان‌های مورد نظر (نگارندگان با توجه به آمارهای اخذ شده از سازمان‌ها)

استان گیلان	استان سمنان	جاذبه بومگردی	
۰	۷	میراث طبیعی	آثار فرهنگی-تاریخی ثبت شده در فهرست ملی
۴۸	۶۴	میراث ناملموس	
۵۰	۲۴	آثار غیر منقول	
۹۸	۹۵	مجموع	موزه‌ها و اماکن تاریخی، فرهنگی
۵	۱۳	تحت پوشش سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	
۶	۲	غیر وابسته به سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	
۲	۰	مشارکتی	
۱۳	۱۵	مجموع	تعداد اماکن اقامتی
۹۰	۱۰	هتل	
۲۹	۱	هتل آپارتمان	
۷۸	۰	مجتمع	
۴۸	۵	مهمانپذیر	
۰	۰	پانسیون	
۲۷	۶	سفره خانه های سنتی	اقامتگاه بومگردی
۲۷۲	۲۲	مجموع	
۵	۱۵	تعداد اقامتگاه	
۲۰	۵۰	تعداد اتاق	

آمار مربوط به جاذبه‌های بومگردی استان‌های مورد بررسی در نمودار ۲ نمایش داده شده است.

نمودار ۲- بررسی تعداد جاذبه‌های بومگردی در استان‌های مورد بررسی (نگارندگان با توجه به آمارهای اخذ شده از سازمان‌ها)

با توجه به آمارهای بررسی شده در جدول ۴ مشاهده می‌شود که تعداد آثار فرهنگی تاریخی ثبت شده در استان سمنان ۹۵ و در استان گیلان ۹۸ عدد می‌باشد. این عدد در مجموع تعداد موزه‌های استان سمنان ۱۵ و در استان گیلان ۱۳ عدد بوده است. مجموع تعداد اماکن اقامتی در استان سمنان ۲۲ عدد و در استان گیلان به ۲۷۲ عدد می‌رسد. همچنین تعداد اقامتگاههای بومگردی استان سمنان ۱۵ عدد و در استان گیلان ۵ عدد است. این آمار نشان می‌دهد که در تعداد اماکن اقامتی، آثار فرهنگی-تاریخی ثبت شده، استان گیلان پیشی گرفته حال آنکه در تعداد موزه‌ها و اماکن تاریخی فرهنگی و اقامتگاههای بومگردی استان سمنان از عدد بالاتری برخوردار است. تعداد موزه‌ها و اماکن تاریخی فرهنگی و آثار فرهنگی تاریخی با تفاوت کمی در این دو استان وجود دارد. در صورتی که این تعداد در اماکن اقامتی استان گیلان بسیار متفاوت است.

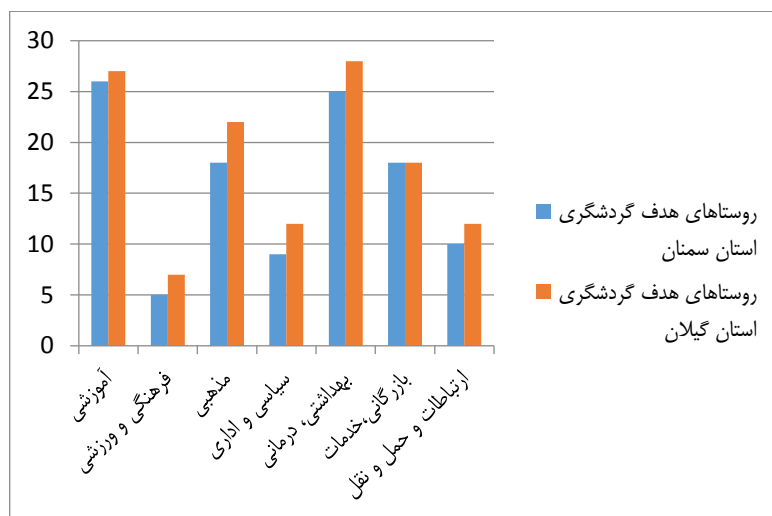
۲-۳-۶- بررسی شاخصه‌های رفاهی-خدماتی در روستاهای هدف گردشگری استان‌های سمنان و گیلان

در جدول ۴ به بررسی شاخصه‌های خدماتی-رفاهی در روستاهای هدف گردشگری استان‌های مورد نظر با توجه به آمارهای اخذ شده در سرشماری سال ۱۳۹۵، پرداخته شده است.

جدول ۴- تعداد شاخصه‌های خدماتی-رفاهی در روستاهای هدف گردشگری استان‌های مورد نظر (نگارندگان با توجه به آمارهای سرشماری ملی ۱۳۹۵)

مشخصات جغرافیایی	نوع راه آبادی	آموزشی	فرهنگی، ورزشی	مذهبی	سیاسی و اداری	برق، آب، گاز	بهداشتی، درمانی	بازرگانی، خدمات	ارتباطات و حمل و نقل	استان	
										آبادی	استان
سمنان	چاشم	۲۹	۵	۲۰	۸	دارد	۲۷	۲۰	۱۰	سمنان	
سمنان	فرومد	۲۴	۶	۱۸	۹	دارد	۲۴	۱۵	۹	سمنان	
سمنان	قلعه بالا	۲۹	۶	۱۹	۱۲	دارد	۲۹	۲۱	۱۵	سمنان	
سمنان	قلعه نوخرقان	۲۴	۴	۱۸	۷	دارد	۲۳	۱۸	۹	سمنان	
	میانگین	۲۶	۵	۱۸	۹		۲۵	۱۸	۱۰	سمنان	
گیلان	امامزاده ابراهیم	۲۸	۷	۲۱	۱۱	دارد	۳۱	۱۸	۱۶	گیلان	
گیلان	امامزاده هاشم	۲۴	۶	۲۱	۱۲	دارد	۲۶	۱۷	۹	گیلان	
گیلان	حاجی بکنده	۲۸	۸	۲۲	۱۱	فاقد سامانه تصفیه	۲۶	۱۶	۱۱	گیلان	
گیلان	حسنک سرا	۲۷	۷	۲۲	۱۱	دارد	۲۶	۱۶	۱۰	گیلان	
گیلان	داماش	۳۰	۸	۲۲	۱۳	دارد	۳۳	۲۱	۱۵	گیلان	
	میانگین	۲۷	۷	۲۲	۱۲		۲۸	۱۸	۱۲	گیلان	

تعداد شاخصه‌های خدماتی-رفاهی در روستاهای هدف گردشگری استان‌های گیلان و سمنان در نمودار ۳ قابل مشاهده است.

نمودار ۳- تعداد شاخصه‌های خدماتی-رفاهی در روستاهای هدف گردشگری استان‌های مورد نظر (نگارندگان با توجه به آمارهای سرشماری ملی ۱۳۹۵)

با بررسی شاخصه‌های خدماتی رفاهی در روستاهای هدف گردشگری دو استان سمنان و گیلان در می‌یابیم که در همه موارد به غیر از بخش بازرگانی، این شاخصه‌ها تعداد بیشتری در استان گیلان دارند که در بخش بازرگانی این تعداد در هر دو استان برابر می‌باشد.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با بررسی مبانی نظری در می‌یابیم که حفظ جذابیت‌های طبیعی از جمله فرهنگ بومی، سنت‌های اجتماعی و عوامل بومگردی در ذات گردشگری نقش اساسی در جذب بازدیدکننده از یک منطقه را ایفا می‌کند. جاذبه‌های بومگردی از جمله آثار تاریخی-فرهنگی (همچون مناسبت‌ها و آیین‌های سنتی و بومی، نوع لباس و ...)، اماکن تاریخی-فرهنگی (موزه‌ها، بناهای بومی و تاریخی و ...)، اماکن اقامتی و اقامتگاه‌های بومگردی از یک طرف و عناصری همچون خدمات و امکانات رفاهی، ساختار زیربنایی، تأسیسات مناسب (راه‌های هوایی، زمینی و ...) در جهت تکمیل آن برای افزایش گردشگری عوامل معینی هستند و با در نظر گرفتن این موارد تحولی در موفقیت گردشگری ایجاد می‌گردد. استان سمنان و استان گیلان هر دو از جاذبه‌های بومگردی که مهمترین عنصر در جهت جذب گردشگر می‌باشد برخوردارند. استان گیلان به‌عنوان مقصد ۱۱۳۶۷۶۵۵ سفر در سال ۹۶ پر بازدیدترین مقصد گردشگری کشور است. استان سمنان با وجود جاذبه‌های گردشگری متعدد که از نظر تعداد اختلاف اندکی با استان گیلان دارد و در بعضی موارد از جمله تعداد اقامتگاه‌های بومگردی و اماکن تاریخی-فرهنگی از استان گیلان پیشی گرفته است، تعداد ۲۹۴۱۶۸ سفر را به‌عنوان مقصد در سال ۹۶ داشته است که کم‌سفرترین استان کشور بوده و در مقایسه با تعداد سفرهای انجام شده به استان گیلان اختلاف زیادی دارد. با وجود جاذبه‌های بومگردی، تعداد اماکن اقامتی در استان سمنان اختلاف زیادی با تعداد این اماکن در استان گیلان داشته و این اختلاف به ۲۵۰ عدد می‌رسد که خود نشان‌دهنده توجه کمتر به تسهیلات گردشگری و توزیع آن می‌باشد. این آمار با اختلاف کمتر نسبت به اماکن اقامتی اما همچنان با تعداد کمتر نسبت به استان گیلان در امکانات خدماتی-رفاهی در روستاهای هدف گردشگری استان سمنان نیز به چشم می‌خورد. با توجه به این آمار با افزایش خدمات گردشگری از جمله اماکن اقامتی و امکانات رفاهی تعداد گردشگران افزایش یافته است. استان سمنان با ظرفیتهای گردشگری و جاذبه‌های بومگردی از جمله آثار تاریخی-فرهنگی، نیازمند توجه ویژه‌ای می‌باشد. استفاده از این پتانسیل‌ها با مطالعه و برنامه‌ریزی و ارائه معیارهای مناسب که بتواند باعث ایجاد خدمات بیشتر گردشگری شود و شرایط مطلوبی را ایجاد نماید برای افزایش تعداد گردشگران این استان کمک می‌کند. راهکارهایی همچون برگزاری جشنواره‌ها، آیین‌ها و مراسم سنتی، افزایش مراکز اقامتی با امکانات و کیفیت مناسب، تولید و توزیع کتابها و مجلات به‌عنوان راهنمای گردشگری مناطق، توزیع امکانات خدماتی رفاهی و زیرساخت‌های مربوطه و توجه بیشتر نهادهای مربوطه به مقاصد دارای جاذبه‌های بومگردی، برای افزایش تعداد بازدیدکنندگان از این مقاصد پیشنهاد می‌گردد.

در این پژوهش با در نظر گرفتن پیشینه، مبانی نظری ارائه شده و آمارهای موجود، جاذبه‌های گردشگری و خدمات رفاهی در دو استان سمنان و گیلان شناسایی و ارزیابی شد و سپس در غالب جدول و نمودار با توجه به سوالات پژوهش مورد بررسی و تجزیه تحلیل قرار گرفته شد. این نتایج نشان دادند که توجه به تسهیلات و خدمات رفاهی و ارائه خدمات گردشگری در جهت جاذبه‌های بومگردی، در افزایش گردشگران به یک مقصد گردشگری مؤثر است.

منابع

۱. ابراهیم زاده عیسی، دارایی مرضیه، دارایی ابوالفضل، (۱۳۹۴)، «تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری شهر سمنان از منظر گردشگران با استفاده از آزمون پیرسون»، نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال ششم، شماره بیست و دوم
۲. اکبریان رونیزی، سعیدرضا، (۱۳۹۵)، «سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری مطالعه موردی: شهرستان سپیدان»، پژوهش‌های روستایی، دوره ۷، شماره ۱،
۳. ایمانی بهرام، ارشدی علی، (۱۳۹۶)، «اولویت بندی و سطح بندی روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان مشگین شهر)»، فصلنامه فضای گردشگری، سال ششم، شماره ۲۴
۴. بابایی همتی روشن، مولائی هشجین نصراله، (۱۳۹۲)، «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کوهپایه ای گیلان»، چشم انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال هشتم، شماره ۲۳
۵. بورقانی فراهانی سهیلا، فرهنگی علی اکبر، مشهدی سحر، (۱۳۹۲)، تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی (پیمایشی پیرامون روستای گرمه)، فصلنامه مدیریت دولتی، دوره ۵، شماره ۱
۶. پوراحمد احمد، شهبازپور احمد و خلیجی محمد علی، (۱۳۹۴)، «بهره گیری از مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در ارزیابی قابلیت‌های گردشگری نمونه‌ی موردی استان سمنان»، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، دوره ششم، شماره بیست و یکم
۷. پورروحانی ماجده، پورجعفر محمدرضا، یدفار علی، (۱۳۹۵)، «اهداف، ارکان و الزامات برنامه ریزی گردشگری روستایی با تاکید بر بوم-گردشگری (نمونه مطالعاتی: روستای شیاده، شهرستان بابل)»، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۵۵
۸. تولایی سیمین، ویسی رضا، محمدی مریم، عاشوری فاطمه، (۱۳۹۵)، «اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری شرق استان گیلان جهت برنامه ریزی توسعه گردشگری»، فصلنامه فضای گردشگری، سال ششم، شماره ۲۱
۹. رحیمی حسین، (۱۳۹۶)، «نقش مناسبات شهرو روستا در توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی: بخش گلپه‌ار شهرستان چناران)، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری»، سال دوازدهم، شماره ۸
۱۰. رحیمی داریوش، رنجبر دستنانی محمود، (۱۳۹۱)، «ارزیابی و اولویت بندی جاذبه‌های اکوتوریسم (روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال و بختیاری)»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال چهارم، شماره چهاردهم
۱۱. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، رمضان نژاد یاسر، پورطاهری مهدی، (۱۳۹۶)، «سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی استان گیلان»، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۹، شماره ۳
۱۲. زیبایی ویشکایی محمد رضا، دادرسی راسته کناری حسن، (۱۳۸۹)، «بررسی میزان تأثیر اجرای طرح‌های گردشگری بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مختلف استان گیلان»، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، علمی-پژوهشی، سال هفتم، شماره ۲۵
۱۳. سیدعلی پور سید خلیل، اقبالی ناصر، (۱۳۹۰)، «نقش جاذبه‌های اکوتوریستی، فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری استان سمنان»، فصلنامه جغرافیایی گردشگری، دوره ۱، شماره ۱
۱۴. شادی محمدعلی، مهدوی حاجیلویی مسعود، عزتی عزت‌الله، (۱۳۹۵)، «تدوین شاخص‌های روستاهای هدف گردشگری ایران و ارزیابی آن‌ها (مطالعه موردی: روستاهای نمونه استان سمنان)»، فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال نهم، شماره اول، زمستان
۱۵. شکوری علی، بهرامی شقایق، (۱۳۹۳)، «مطالعه تأثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد روستاهای قلعه نو و کلین شهرستان ری»، توسعه روستایی، دوره ششم، شماره ۱
۱۶. عطازاده ابراهیم، محمودی زرنندی مهناز، (۱۳۹۶)، «بررسی چگونگی تأثیر طراحی محیطی بومی بر گردشگری روستایی (نمونه موردی: منطقه ارس)»، دوره ۳، شماره ۳
۱۷. عطایی هوشمند، هاشمی نسب سادات، (۱۳۸۹)، «بررسی پتانسیل‌های اقلیم توریستی استان سمنان با استفاده از شاخص دمای معادل فیزیولوژی (PET)»، پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال اول، شماره دوم

۱۸. عنابستانی علی اکبر، گیاهی حسن، جوانشیری مهدی، (۱۳۹۷)، «بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه‌های بوم گردی بر توسعه سکونتگاه های روستایی (نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران)»، فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)، سال هشتم، شماره دوم
۱۹. لطفی نیا محمد تقی، آمار تیمور، (۱۳۹۷)، «تحلیل نقش گردشگری در تحولات اقتصادی روستاهای هدف گردشگری شرق استان گیلان در دهه اخیر»، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، سال هشتم شماره ۳، تابستان
۲۰. مجیدی ده شیخ حکیمه، صفرآبادی اعظم، گلی علی، (۱۳۹۶)، «آمایش منطقیهای جاذبههای گردشگری با تأکید بر توانهای اکوتوریسم (استان کهگیلویه و بویراحمد)»، نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال هشتم، شماره بیست و نهم
۲۱. محمدی سعدی، مرادی اسکندر، رشیدی زبیده، (۱۳۹۶)، «اثرات گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی، از دید جامعه میزبان مطالعه موردی: بخش اورامان (شهرستان سروآباد)»، جغرافیا فصلنامه علمی-پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، سال پانزدهم، شماره ۵۲
۲۲. ملک حسینی، عباس، (۱۳۹۶)، «بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت و برنامه ریزی گردشگری شهر سمنان، فصلنامه علمی پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی»، سال نهم، شماره سوم
۲۳. میرزاده کوهشاهی مهدی، دهقانی امیر، (۱۳۹۵)، «بررسی نقش پتانسیل های بوم گردی بندرعباس در جذب گردشگران»، پژوهش نامه فرهنگی هرمزگان، شماره ۱۱
۲۴. هاشمی، نیلوفر، (۱۳۸۹)، «نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۳، شماره ۳
25. Akin, Heather; R.shaw, Bret; T.Spartz, James, 2015, Promoting Economic Development with Tourism in Rural Communities: Destination Image and Motivation to Return or Recommend, Journal of Extension, volume 53, number 2

